

СИРИТСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

УДК 37.015.31:316.42-053.2-058.862"1990/2011"

В. В. Бондаренко

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, З 1990 р. ПО 2011 р.

Законодавчу базу щодо вирішення в Україні проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та їх захисту з початку 90-х р. ХХІ ст. до сьогодні складають положення та вимоги Конституції України, Сімейного, Житлового, Цивільного, Кримінального, Адміністративного кодексів України, а також норми Законів України „Про освіту”, „Про державну допомогу сім'ям з дітьми”, „Про охорону дитинства” та інші. Останніми роками прийнято низку Законів України, Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, а саме:

1. Закон України „Про освіту” (1991) від 23.05.91 [17];
2. Закон України „Про загальну середню освіту” (1999 р.) від 13.05.1999 р. [15];
3. Закон України „Про охорону дитинства” (2001 р.) від 26.04.2001 року за №2402-III [5];
4. Закон України „Про дошкільну освіту” (2001 р.) [13];
5. Закон України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” (2005 р.) [14];
6. Закон України „Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” (2005 р.) [4];
7. Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України „Про затвердження Правил опіки та піклування” (1999р.) від 26.05.1999 №34/166/131/88 [9];
8. Наказ Президента України „Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей”. – (2005 р.) від 11.07.2005 №1086 [18];
9. Наказ Президента України „Про проведення в Україні у 2006 році Року захисту прав дитини” (2006 р.) [7];
10. Наказ Президента України „Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей” (2008 р.) від 5.05.2008 р. [16];
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 5.04.1994 року № 226 „Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування” (1994 р.) [19];
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1994 року

№267 „Про затвердження положення про дитячий будинок сімейного типу” (1997 р.) [12];

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2005 р. „Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями” (2005 р.) [11] та інші.

Історією соціального виховання дітей, позбавлених батьківського піклування у період розвитку соціальної роботи з почату 90-х р. до нашого часу займалися такі науковці, як В. Брутман [1], С. Ениклопов [1], М. Панкратова [1], О. Потопахіна [2], Г. Хархан [3], І. Цибуліна [22] та інші.

Аналіз наукової літератури показує, що проблема соціального виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, з 1990 р. до 2011 р. ще недостатньо вивчена. Слід констатувати, що в наукових і методичних журналах цій проблемі практично не приділено уваги.

Метою нашої статті є здійснити аналіз процесу соціального виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, у період з 1990 р. по 2011 р. Завданнями, що витікають із мети, стали: проаналізувати державну цільову програму реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зазначеного періоду; охарактеризувати систему форм опікування дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні; визначити суть поняття терміна „опіка” і „піклування”; виокремити навчальні заклади для дітей, які потребують соціальної допомоги і реабілітації та зробити аналіз типів дошкільних навчальних закладів; намітити шляхи нашого подальшого наукового пошуку.

Відповідно до статті 52 Конституція України утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

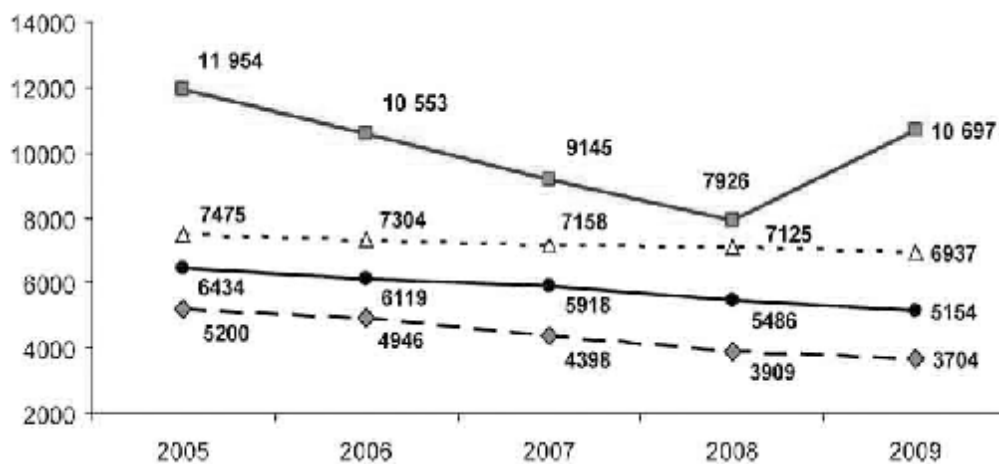
Цивільний, Сімейний та Житловий кодекси України регулюють деякі майнові інтереси дітей, їх правонаступництво, а також питання дієздатності та правоздатності. Норми Кримінального та Адміністративного кодексів України визначають підстави кримінальної чи адміністративної відповідальності за правопорушення та злочини стосовно дітей.

Законом України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” визначається пріоритетність сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на протигагу влаштуванню до закладів для дітей-сиріт. Згідно зі статтею 6 Закону за умови втрати дитиною батьківського піклування відповідний орган опіки та піклування вживає вичерпних заходів щодо влаштування дитини в сім’ї громадян України – на усиновлення, під опіку або піклування, у прийомні сім’ї, дитячі будинки сімейного типу. До закладів для дітей-

сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, незалежно від форми власності та підпорядкування, дитина може бути влаштована в разі, якщо з певних причин немає можливості влаштувати її на виховання в сім'ю [20].

З 2007 р. в Україні здійснюється Державна цільова програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Нею передбачено переведення дітей з інтернатних до закладів нового типу, утворених місцевими органами виконавчої влади за місцем походження дітей, з урахуванням їх віку та соціального статусу. Кількість вихованців у закладах не повинна перевищувати 50 осіб, передбачено також навчання вихованців у загальноосвітніх школах. Умови для проживання, розвитку та виховання створюються з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини, досвіду її життя.

За дуже короткий період такої реформи зменшилася кількість вихованців інтернатних закладів, простежується поступова відмова від практики переміщення з одного закладу в інші. Реформування дитбудинків у заклади змішаного типу для дітей дошкільного та шкільного віку створює умови для проживання разом братів і сестер різного віку. Динаміка кількості вихованців інтернатних закладів та дитячих будинків, за даними Державного комітету статистики України і Міністерства праці та соціальної політики України, у 2005–2009 р. представлені схематично [6].

Рис. 1. Кількість вихованців інтернатних закладів
(Серед загальної кількості дітей, які перебувають у закладах. Крім сиріт, ураховані діти, що мають батьків):

—■— Школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (з 2009 р. включені спеціальні школи-інтернати)

—△— Дитячі будинки, що перебувають у сфері управління МОН

—●— Будинки-інтернати, що перебувають у сфері управління Мінпраці

—◆— Будинки дитини, що перебувають у сфері управління МОЗ

Основні положення щодо влаштування дітей, які за певних обставин не можуть виховуватись у власній родині (смерть батьків, позбавлення батьківських прав або засудження батьків, асоціальні умови виховання у рідній родині тощо), містяться у Кодексі про шлюб та сім'ю України та в Законі України „Про охорону дитинства”. Стаття 61 і стаття 12 означеного Закону визначають права та зобов'язання батьків, які вони не можуть здійснювати в суперечності з інтересами дітей. Кодекс про шлюб та сім'ю України, Закон України „Про охорону дитинства” передбачають декілька форм утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: усиновлення (удочеріння), передача їх під опіку (піклування), на виховання в сім'ї громадян України, у дитячі будинки сімейного типу, та на повне державне утримання до навчально-виховних закладів. Систему форм опікування дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні, можна охарактеризувати так:

Усиновлення (удочеріння) є найбільш прийнятною і сприятливою формою виховання дітей, залишених без піклування батьків, за якої дитина в правовому відношенні повністю прирівнюється до рідних дітей, набуває в особі усиновителів батьків та сім'ю.

Іншою формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є *передача їх під опіку, піклування*. Ця форма влаштування є найбільш вдалим для розвитку та виховання дитини, саме через те, що дитина проживає у сім'ї, ходить у звичайний дитячий дошкільний заклад, загальноосвітню школу, знає свій родовід. Вона оточена турботою та увагою близьких людей. Практика свідчить, що досить часто родичі дітей, чий батьки померли, позбавленні батьківських прав, знаходяться у місцях позбавлення волі тощо, мають бажання залишити дитину в сім'ї. Але не всі родичі (переважно це бабусі, дідусі, дяді та тьоті) мають можливість матеріально утримувати таку дитину.

Поняття терміна „опіка” і „піклування” не є однозначними [21, с. 45 – 46]. Їхній зміст уточнений в нормативно-правових актах:

До основних положень опіки та піклування дітей, позбавлених батьківського піклування, затверджених Указом Президента України від 17.10.97 N 1153/97, та відповідно до доручення Кабінету Міністрів України від 09.03.99 N 796/21, ми віднесли такі положення, як:

1. Опіка є особливою формою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишились без піклування батьків, а піклування – повнолітніх осіб, які потребують допомоги щодо забезпечення їх прав та інтересів.

2. Опіка (піклування) встановлюється для забезпечення виховання неповнолітніх дітей, які внаслідок смерті батьків, хвороби батьків або позбавлення їх батьківських прав чи з інших причин залишились без

батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів цих дітей.

3. Органи опіки та піклування здійснюють свою діяльність відповідно до чинного законодавства.

4. Рішення органів опіки і піклування про призначення чи звільнення опікунів і піклувальників від виконання своїх обов'язків, а також з інших питань опіки і піклування можуть бути оскаржені в установленому законом порядку [1]. Опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів дітей, позбавлених батьківського піклування, що регламентує Цивільний та Сімейний кодекси України [20; 8].

Наступна форма утримання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, – *улаштування їх до інтернатних закладів*. З початком в Україні процесу трансформації політичної, соціальної та економічної систем суспільства становище дітей в інтернатних закладах принципово змінилося. Перш за все, значно погіршилися матеріальні умови утримання дітей. Держава через великий дефіцит бюджету не може виділяти достатньо коштів на потреби дітей, які утримуються та виховуються в інтернатних закладах. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, можуть утримуватися та виховуватися також у навчально-виховних закладах, які не передбачають утримання лише дітей такого контингенту: у загальноосвітніх школах та школах інтернатах різного типу (спортивних, музичних, санаторних тощо).

Статтею 37 Закону України „Про освіту” [17] передбачені навчальні заклади для дітей, які потребують соціальної допомоги та реабілітації. Згідно з ч. 1 для дітей, які не мають необхідних умов для виховання і навчання в сім'ї, створюються загальноосвітні школи-інтернати. Відповідно до ч. 2 для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, створюються школи-інтернати, дитячі будинки, в тому числі сімейного типу, з повним державним утриманням.

Для дітей, які потребують тривалого лікування, створюються дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні санаторні школи-інтернати, дитячі будинки. Навчальні заняття з таким дітьми проводяться також у лікарнях, санаторіях вдома (ч. 3).

Для дітей, у яких є вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися масових навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи, дитячі будинки, дошкільні та інші навчальні заклади з утриманням за рахунок держави (ч. 4).

Відповідно до ч. 5 зазначеної статті для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, створюються загальноосвітні школи і професійно-технічні училища соціальної реабілітації [2].

Серед типів дошкільних навчальних закладів, названих у ст. 12 Закону, для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створюють такі навчальні заклади:

будинок дитини – дошкільний навчальний заклад системи охорони здоров'я для медико-соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також для дітей з вадами фізичного та (або) розумового розвитку від народження до трьох (для здорових дітей) та до чотирьох (для хворих дітей) років;

дитячий будинок – дошкільний навчальний заклад інтернатного типу, який забезпечує розвиток, виховання, навчання, та соціальну адаптацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дошкільного та шкільного віку, які перебувають у родинних стосунках та отримуються за рахунок держави.

Ця стаття [2] передбачає створення й інших дошкільних навчальних закладів, в яких у разі потреби можуть здобувати дошкільну освіту діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування:

- дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) компенсуючого типу для дітей віком від двох до семи (восьми) років, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування реабілітації. Дошкільні навчальні заклади (ясла-садок) компенсую чого типу поділяються на спеціальні та санаторні;

- дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, у складі якого можуть бути групи загального розвитку, компенсуючого типу, сімейні, прогулянкові, в яких забезпечується дошкільна освіта з урахуванням стану здоров'я дітей, їх розумового, психологічного, фізичного розвитку;

- дошкільний навчальний заклад (центр розвитку дитини), в якому забезпечуються фізичний, розумовий і психологічний розвиток, корекція психологічного і фізичного розвитку, оздоровлення дітей, які відвідують інші навчальні заклади чи виховуються вдома.

Аналізуючи працю О. Потопахіної [2], ми з'ясували, типи загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти. До загальноосвітніх навчальних закладів належать:

- *загальноосвітня школа інтернат* – загальноосвітній навчальний заклад з частковим або повним утриманням за рахунок держави дітей, які потребують соціальної допомоги;

- *спеціальна загальноосвітня школа (школа-інтернат)* – загальноосвітній навчальний заклад для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку;

- *загальноосвітня санаторна школа (школа-інтернат)* – загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;

- *школа соціальної реабілітації* – загальноосвітній навчальний заклад для дітей, які потребують особливих умов виховання (створюється окремо для хлопців і дівчат).

У системі Міністерства охорони здоров'я України функціонує 45 будинків дитини: з них 38 будинків – спеціалізовані, де виховуються діти

із складними вродженими вадами розвитку органів та систем, значним відхиленням у фізичному та нервово-психічному розвитку [1, с. 54].

У нашій державі поширюється позитивний досвід організації різних форм *родинного виховання* дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, реалізації їх прав на проживання в сім'ї. Їх функціонування регулюється Положенням про дитячий будинок сімейного типу (1994 р.) [10].

Останнім часом з метою надання захисту дітям, позбавленим батьківського піклування, створюються притулки для неповнолітніх служб у справах неповнолітніх, основним завданням яких є соціальний захист дітей, створення належних житлово-побутових та психолого-педагогічних умов для їхнього життя на період визначення місця постійного влаштування.

Майже десятиріччя в Україні проводиться робота щодо запровадження інституту прийомної сім'ї як альтернативної форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Альтернатива полягає в тому, що ті з дітей, які не були усиновлені чи взяті під опіку і які донедавна направлялися до інтернатних закладів, мають можливість бути влаштованими у сім'ю. Переваги сімейного виховання, порівняно з інституційним, безперечні, оскільки тільки сім'я була і залишається для дитини природним, необхідним і всеохоплюючим середовищем, орієнтованим на розвиток індивідуальних особливостей вихованця. У той час як в державних установах виховний процес орієнтується на колективні форми, а вони нівелюють особистісні запити і потреби дитини, не сприяють розвитку соціально адаптованої особистості [10].

Крім того, матеріальне утримання прийомної дитини з боку держави, розраховане за нормами утримання вихованців інтернатних закладів. Останнім часом люди не можуть визначити для себе, заради чого можна взяти на виховання дитину, обтяжену спадковістю, психічними розладами, медичними та соціальними проблемами, визнають матеріальну зацікавленість прийомних батьків першорядною причиною створення прийомної сім'ї. Безперечно, до соціальних служб звертаються люди, які мають намір взяти дитину, розраховуючи на грошові виплати. Але ті громадяни, які розглядають прийомну сім'ю як форму заробітку, ознайомившись з проблемами і завданнями, що покладаються на прийомних батьків, особливостями вихованців, які прийдуть до них, відступаються від намірів, ще до проходження курсу підготовки.

Отже, розвиток формування альтернативних до інтернатних форм опіки над дітьми-сиротами є закономірним явищем, яке стимулюється вимогами розвитку нашого суспільства. Проте прогнози робити ще рано, оскільки потрібен час, щоб прийомна сім'я посіла таке ж місце у сприйнятті наших громадян, як усиновлення чи опіка.

Таким чином, історичні факти соціального виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, доводять, що усиновлення і виховання в державних установах співіснували, починаючи з 1990 року. Аналіз письмових правових та педагогічних джерел дозволив нам з'ясувати, що утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Державна цільова програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дозволила виявити нам основні положення щодо влаштування дітей, які за певних обставин не можуть виховуватись у власній родині (смерть батьків, позбавлення батьківських прав або засудження батьків, асоціальні умови виховання у рідній родині тощо). Систему форм опікування дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні, складають: усиновлення (удочеріння) та передача під опіку, піклування. Визначаючи поняття терміна „опіка” і „піклування”, ми зробили наступні висновки: опіка є особливою формою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишились без піклування батьків, а піклування – повнолітніх осіб, які потребують допомоги щодо забезпечення їх прав та інтересів.

Отже, наша держава пропонує систему соціального захисту і підтримки дітей, позбавлених батьківського піклування. Тому задля поліпшення ситуації необхідно приділяти увагу соціальному, матеріальному, моральному становищу сучасної сім'ї, пропагувати засобами масової інформації здоровий спосіб життя, повноцінну родину, яка свідомо і серйозно ставиться до питання народження дитини і здатна її виховувати і забезпечувати.

Подальше наше дослідження буде присвячено проблемі влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у державні заклади.

Список використаної літератури

1. Брутман В. И. Некоторые результаты обследования женщин, отказавшихся от своих новорожденных детей / В. И. Брутман, М. Г. Панкратова, С. Н. Ениклопов // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 31 – 36. **2. Гарантії** та пільги для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сфері освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vonu_prav/2010_1/16.pdf> – Загол. з екрану. – Мова укр. **3. Деякі** аспекти реформування державної системи опіки на дітьми-сиротами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Sptp/2009_3.pdf> – Загол. з екрану. – Мова укр. **4. Закон** України „Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” від 2 червня 2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 25. **5. Закон** України „Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 3. **6. Захист** прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.kiev.ua/S_dopovid_04/d_04_5_1.htm> – Загол. з екрану. – Мова укр. **7. Наказ** Президента України „Про проведення в Україні у 2006 році Року захисту прав дитини” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://sms.lugansk.ua/taxonomy/term/12>> – Загол. з екрану. – Мова укр. **8. Научно-практический** коментарий Семейного кодекса Украины / под ред. Е. О. Харитонов. – Х. : ООО «Одиссей». 2006. – 584 с. **9. Науково-практичний** коментар до статті 56 Цивільного кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://sudpraktika.in.ua/stattya-56-organ-opiki-ta-pikluvannya/>> – Загол. з екрану. – Мова укр. **10. Особливості** соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://revolution.allbest.ru/sociology/00007677_1.html> – Загол. з екрану. – Мова укр. **11. Постанова** Кабінету Міністрів України від 08.09.2005 р. „Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=877-2005-%EF>> – Загол. з екрану. – Мова укр. **12. Постанова** Кабінету Міністрів України „Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ditu.gov.ua/en/minister/1835>> – Загол. з екрану. – Мова укр. **13. Про дошкільну** освіту: Закон України від 11 липня 2001 року (із змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 49. – Ст. 259. **14. Про забезпечення** організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України, 13 січ. 2005 р., № 2342-IV // Уряд. кур’єр. – 2005. – 2 лют. – С. 1–7. **15. Про загальну** середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 р. (із змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – ст. 230. **16. Про заходи** щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей: Указ Президента України від 5 травня 2008 року № 411/2008 // Урядовий кур’єр. – 14 травня 2008 року. **17. Про** освіту: Закон України від 23.05.91 (в ред. Закону від 23.03.06 р.) (із змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №10. – Ст. 70. **18. Про** першочергові заходи щодо захисту прав дітей: Указ Президента України від 11.07.2005 № 1086/2005 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 28. – С. 26. **19. Про поліпшення** виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 року № 226 (із змін. та доп.) // ЗП України. – 1994. – № 8. – ст. 194. **20. Соціальний** захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: досвід реформування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ditu.gov.ua/docs/dopovid_05.pdf> – Загол. з екрану. – Мова укр. **21. Цивільний** кодекс України: коментар. Видання друге із змінами за

станом на п'ятнадцяте січня 2004 р. – Х.: ТОВ „Одіссей”, 2004. – 856с.

22. Удосконалення структурно-функціонального забезпечення органів державної влади з надання послуг щодо захисту прав дитини

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.academy.gov.ua/ej/ej3/txts/SOCIALNA/02-CIBULINA.pdf> –

Загол. з екрану. – Мова укр.

Бондаренко В. В. Соціальне виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, з 1990 р. до 2011 р.

У статті розкривається історичний аспект проблеми соціального виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, з 1990 р. до 2011р.; аналізуються основні принципи створеної в Україні державної системи забезпечення належним вихованням усіх неповнолітніх, позбавлених батьківської опіки і піклування; наводиться характеристика системи форм опікування дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні; визначається сутність понять „опіка” і „піклування”; виокремлюються навчальні заклади для дітей, які потребують соціальної допомоги і реабілітації.

Ключові слова: соціальне виховання; діти, позбавлені батьківського піклування; сирота; соціальна сирота; увага.

Бондаренко В. В. Социальное воспитание детей, лишенных родительской опеки, с 1990 г. до 2011 г.

В статье раскрывается исторический аспект проблемы социального воспитания детей, лишенных родительской опеки, с 1990 г. до 2011г.; анализируются основные принципы созданной в Украине государственной системы обеспечения надлежащим воспитанием всех несовершеннолетних, лишенных родительской опеки, дается характеристика системы форм опеки детей-сирот, и детей, лишенных родительской опеки, в Украине; определяется сущность понятий «опека» и „попечительство”; выделяются учебные заведения для детей, нуждающихся в социальной помощи и реабилитации.

Ключевые слова: социальное воспитание; дети, лишенные родительской опеки; сирота; социальная сирота; внимание.

Bondarenko V. V. Social education of children, deprived of parental care, in the period of development with 1990 - 2011 years.

The article reveals the historical aspect of the problem of social education of children deprived of parental care from 1990 to 2011., Analyzes the basic principles established in Ukraine state system of properly educating all minors without parental guardianship, is a characteristic of custody forms orphans and children deprived of parental care in Ukraine; defined concept of „care” and „care”, singles out schools for children in need of social assistance and rehabilitation.

Key words: social education; children deprived of parental care; the orphan; the social orphan; attention.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2012 р.
Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 37.015.31:316.362-058.855-058.862

Н. А. Волобуєва

**К ВОПРОСУ О ПОВЫШЕНИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
КОМПЕТЕНЦИИ ПРИЕМНЫХ РОДИТЕЛЕЙ,
ВОСПИТЫВАЮЩИХ РЕБЕНКА-СИРОТУ**

*Для того, чтобы воспитание детей было успешным,
надо чтобы воспитывающие люди,
не переставая, воспитывали себя.*
Л. Толстой

Воспитание – это категория педагогики, которая в широком педагогическом значении – процесс целенаправленного формирования личности в условиях специально организованной воспитательной системы, обеспечивающей взаимодействие воспитателей и воспитуемых.

Воспитание ребенка должно осуществляться совместными усилиями школы и семьи. Его успех во многом зависит от единства и согласованности воспитательного влияния семьи и школы.

Не случайно становление личности и постепенное вовлечение ребенка в жизнь взрослых назвали образованием – образованием человека. Главную роль в этом процессе, безусловно, играют приемные родители ребенка-сироты. Это они несут моральную ответственность за то, каким он станет. Способность родителей справляться со своими воспитательными функциями называется их педагогической компетентностью.

Педагогическая компетентность – это умение понимать потребности ребенка, создавать условия для их разумного удовлетворения, сознательно планировать его вхождение во взрослую жизнь, в соответствии с материальным достатком семьи, способностями ребенка и социальными условиями.

Высокий уровень педагогической компетентности характеризуется

- осознанностью собственных педагогических целей и задач, а также представлений о способах их реализации (знаю, чего хочу, и знаю, как этого добиться);
- адекватными ожиданиями от собственных усилий (делаю не то, что могу, а то, что следует делать в каждой конкретной ситуации);